

Τα θεμελιώδη δικαιώματα του Ανθρώπου στην Συνθήκη του Μάαστριχτ

Των κ. Βασιλικής ΠΟΛΥΖΩΪΔΗ

και κ. Αναστασίας ΣΑΠΟΥΝΑ

Φοιτητριών Παντείου Πανεπιστ. Κ.Π.Ε.

α. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που έχει τεθεί σε ισχύ¹ την 1 Νοεμβρίου 1993, έδωσε έμφαση στην προαγωγή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και των δημοκρατικών αξιών, διαμέσου της χάραξης μίας Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας καθώς επίσης και με την εξέλιξη της εμπορικής πολιτικής και της πολιτικής στον τομέα της συνεργασίας κοινοτικών πολιτικών, δηλαδή πολιτικών που είναι προσανατολισμένες «προς τα έξω». Πρέπει να τονισθεί ότι η σύνδεση ανάμεσα στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις δημοκρατικές αξίες, έχει κατασταθεί σήμερα επιβεβλημένη, στο μέτρο που παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμβαίνουν ακόμα και σήμερα σε πολλά σημεία του πλανήτη.

Συγκεκριμένα, στο άρθρο I(1) (τίτλος V-ΚΕΠΠΑ) της ΣυνθΕΚ, αναφέρονται τα εξής:

«Οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας είναι οι εξής:

Η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ένωσης.

Η ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης και των Κρατών της υπό όλες τις μορφές της.

Η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και σύμφωνα με τις αρχές της Τελικής πράξης του Ελσίνκι και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων.

Η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας.

Η ανάπτυξη και η εδραίωση της δημοκρατίας και του Κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών».

Ενώ στο άρθρο 130Υ (2) (τίτλος XVII-Συνεργασία για την ανάπτυξη), αναφέρεται, ότι «Η κοινοτική πολιτική στον τομέα αυτόν (της συνεργασίας για την ανάπτυξη) συμβάλλει στον γενικό στόχο της ανάπτυξης και της εδραίωσης της δημοκρατίας και

1. Βλ. και Κ. ΓΕ. Αθανασόπουλος, Ανάγκη ουσιαστικής ενημέρωσης περί Μάαστριχτ I εν όψει Μάαστριχτ II, εν ΕΠΙΘ. ΑΠΟΚ., ΤΟΠ. ΑΥΤΟΔ., ΠΕΡ. ΑΝΑΠΤ. Αθήναι, Τ. 6/1996, σ. 3 επ.

του Κράτους δικαίου, καθώς και στο στόχο του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών».

Ύστερα από αίτημα της Ισπανίας, που υποστηρίχθηκε από την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, περιλήφθηκε στην απόφαση του Συμβουλίου της Ρώμης ΙΙ (Δεκέμβριος 1990) για τη σύγκληση της Διακυβερνητικής Διασκέψεως για την πολιτική Ένωση, ειδική εντολή προς την Διάσκεψη για την διατύπωση προτάσεων για τα δικαιώματα του κοινοτικού πολίτη. Ήταν πλέον φανερό, ότι το λεγόμενο «δημοκρατικό έλλειμμα» της Κοινότητας δεν ήταν μόνο θεσμικό, αλλά αφορούσε και τα δικαιώματα αυτά. Ως αποτέλεσμα, είχαμε την διατύπωση στη Συνθήκη της έννοιας του «πολίτη της Ένωσης». Στον πολίτη αυτόν θα αναγνωρίζονταν συγκεκριμένα αστικά και πολιτικά δικαιώματα τα οποία συνθέτουν τη νομική τους κατάσταση, ή αλλιώς, την «ιθαγένεια» της Ένωσης, όπως αναφέρεται στο ελληνικό κείμενο της Συνθήκης.

Ωστόσο, η επιλογή του παραπάνω όρου θεωρείται από πολλούς ατυχής². Ως νομικός όρος, η ιθαγένεια ορίζεται ως ο δεσμός ενός ατόμου προς την πολιτεία, στο λαό της οποίας ανήκει. Όσον αφορά το εσωτερικό δημόσιο δίκαιο, η ιθαγένεια αποτελεί προϋπόθεση για την αναγνώριση πολιτικών δικαιωμάτων, όπως επίσης ισχύει και το αντίστροφο, μια και αυτήν την κατηγορία ατομικών δικαιωμάτων απολαμβάνουν μόνο οι ημεδαποί μιας Χώρας, ενώ τα υπόλοιπα αναγνωρίζονται και σε αλλοδαπούς. Δεδομένου, ότι με τη Συνθήκη του Maastricht εισήχθησαν ορισμένα εκλογικά δικαιώματα και σε αλλοδαπούς, αν και με προϋποθέσεις, μπορεί να θεωρηθεί ότι με τη συνθήκη αυτή υπήρξε διάσπαση της ενότητας της ιθαγένειας με τα πολιτικά δικαιώματα. Έτσι, ενώ η μετάφραση στα ελληνικά του όρου «ιθαγένεια» είναι αντίστοιχη του όρου nationality (αγγλ.), ή nationalite (γαλλ.), ή Statsangehorigkeit (γερμ.) στα ξένα κείμενα χρησιμοποιείται ο όρος citizenship ή citoyennete ή Burgerschaft, δημιουργώντας προβληματισμό στους θεωρητικούς.

Παρόλα αυτά, σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 1 ΣυνθΕΚ, πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός Κράτους Μέλους. Σύμφωνα με την παρ. 2, αυτοί οι πολίτες έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από την ΣυνθΕΚ. Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι στην ουσία οι πολίτες της Ένωσης έχουν υποχρεώσεις μόνο έναντι των Κρατών Μελών (π.χ., φορολογικές).

Αλλωστε, στη Συνθήκη ΕΟΚ γινόταν αναφορά στην αρχή της μη διακρίσεως λόγω ιθαγένειας (άρθρο 7), καθώς επίσης και στις τέσσερις ελευθερίες κυκλοφορίας (εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων) και στο πλήθος των άλλων ουσιαστικών διατάξεων περί ελευθερίας της οικονομικής δραστηριότητας, ανταγωνισμού, ανόδου του βιοτικού επιπέδου, όρων εργασίας, επαγγελματικής κατάρτισης, κοινωνικής ασφάλισης³, συνδικαλιστικών ελευθεριών και συλλογικών διαπραγματεύσεων, της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων (άρθρα 48, 52, 65, 67, 79, 85, 86, 117, 119, 120, κ.λπ., ΣυνθΕΟΚ)⁴ Η Συνθήκη του Maastricht ήρθε να ενισχύσει αυτή την εικόνα με μία σειρά άρθρων (4, 43, 44, 45-54, 55-62) και ιδίως με το άρθρο ΣΤ παρ. 2 το οποίο ορίζει ότι: «Η

2. Βλ. Θ. Χριστοδουλίδης - Κ. Στεφάνου: «Η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Συνθεϊκή θεώρηση», σελ. 97.

3. Δ. Χίου-Μανιατοπούλου, «Η Προστασία των Εργαζομένων κατά τον Κοινοτικό Χάρτη Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων», Τα δικαιώματα του πολίτη, 45.

4. Παρόμοια δικαιώματα προβλέπονται και στον ΕΚΧ, σελίδα εργασίας.

Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την ΕΣΔΑ, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4.11.1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών Μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου».

Τα όποια επομένως δικαιώματα απορρέουν από τα άρθρα 8-8Ε της Συνθήκης δεν αποτελούν παρά μόνο ένα μέρος των κοινοτικών θεμελιωδών δικαιωμάτων. Με το άρθρο ΣΤ(2) τόσο η ΕΣΔΑ όσο και οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών Μελών αποτελούν πλέον πηγή νομιμότητας (source de legalite) από πηγή έμπνευσης (source d' inspiration) όπως αποτελούσαν για το ΔΕΚ. Όπως έχουμε δει το ΔΕΚ είχε προχωρήσει σε μία τολμηρή νομική κατασκευή για την αναγνώριση των δικαιωμάτων αυτών δεσμευόμενο ως προς τα ελάχιστα όρια προστασίας που προκύπτουν από αυτούς τους κανόνες, με τη δυνατότητα όμως εξασφάλισης μιας ευρύτερης προστασίας στους πολίτες.

Εκτός από την αποδοχή του σεβασμού των παραπάνω δικαιωμάτων, εξακολουθούν να ισχύουν και δικαιώματα που απορρέουν από άλλες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, όπως τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα των διακινούμενων πολιτών για την ίση μεταχείριση των ανδρών και γυναικών.

Ιδιαίτερα, όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία, η εξέλιξη του κοινοτικού δικαίου στον τομέα αυτό είχε ξεκινήσει και πριν τη Συνθήκη. Παρόλα αυτά, η αρχή της ισότητας εξετάζεται, αν και σποραδικά, στη συνθήκη αυτή και συγκεκριμένα στο Πρωτόκολλο σχετικά με το άρθρο 119 καθώς και στο Πρωτόκολλο αρ. 14 που αφορά την κοινωνική πολιτική.

Όσον αφορά το πρώτο Πρωτόκολλο, αυτό συστήθηκε από φόβο μιας ιδιαίτερα αυστηρής περαιτέρω διασαφήνισης της απόφασης Barber της 17ης Μαΐου 1990 εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Έτσι, μέσα από μία δική τους ερμηνεία της παραγράφου 45 της απόφασης αυτής, η Συνθήκη προβλέπει την εξίσωση συντάξεων που αντιστοιχούν σε περιόδους πριν της 17ης Μαΐου 1990.

Όσον αφορά δε το δεύτερο Πρωτόκολλο και την συμφωνία για την κοινωνική πολιτική, η οποία δεν αφορούσε το Ηνωμένο Βασίλειο, αυτή προσφέρει την δυνατότητα να εγκριθούν με ειδική πλειοψηφία οδηγίες που αποσκοπούν στην ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών αναφορικά με τις ευκαιρίες τους στην αγορά εργασίας και τη μεταχείριση κατά την εργασία (άρθρο 2) επιτρέπει τις θετικές διακρίσεις (άρθρο 6) ενώ στις διαπραγματεύσεις μπορούν να κληθούν να συμμετέχουν ως εταίροι, γεγονός που επιβεβαιώνει την ίση μεταχείριση. Τέλος, ο διορισμός των μελών της Επιτροπής μπορεί να εγκριθεί από το Κοινοβούλιο. Το γεγονός αυτό προσφέρει τη δυνατότητα να προαχθεί η υποψηφιότητα γυναικών.

Επιπρόσθετα, όπως είπαμε η Συνθήκη περιλαμβάνει και δικαιώματα που απορρέουν από την ιθαγένεια της Ένωσης. Η Συνθήκη της Ρώμης, προστάτευε ειδικά την ελεύθερη κυκλοφορία και την ελεύθερη εγκατάσταση των εργαζομένων ή γενικότερα όποιον ασκεί ένα επάγγελμα. Ωστόσο, το δικαίωμα εγκατάστασης, δεν μπορούσε να περιορίζεται σε μια αυστηρά οικονομική έννοια, αλλά θα έπρεπε να συνδέεται και με την προσωπική ελευθερία οποιουδήποτε πολίτη επιθυμεί να μετακινηθεί εντός της Κοινότητας. Τα δικαιώματα αυτά λοιπόν, που αφορούν διακινούμενους πολίτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την Συνθήκη του Maastricht παίρνουν σάρκα και οστά και διαγράφονται, βάσει των διατάξεων 8-8Ε και 43-62, ως εξής:

1. Το σημαντικότερο θεμελιώδες δικαίωμα που αναγνωρίζεται στους πολίτες της Ένωσης, είναι το δικαίωμα διαμονής σε μια άλλη χώρα της ΕΚ. Το δικαίωμα αυτό, στην Συνθήκη δεν αναφερόταν ρητά, ενώ κατοχυρώθηκε σταδιακά με οδηγίες του Συμβουλίου καθώς και με την νομολογία του ΔΕΚ. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζονταν μόνο σε όσους ασκούσαν οικονομική δραστηριότητα απελευθερωμένη σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, και δεν αποτελούσε ένα γνήσιο αστικό δικαίωμα του πολίτη, όπως μετά το Maastricht ο υπήκοος ενός από τα 15 Κράτη Μέλη της ΕΕ, μπορεί να διαμένει σε οποιοδήποτε από αυτά, ανεξάρτητα από την κοινωνικοοικονομική ή την επαγγελματική του κατάσταση.

2. Ένας πολίτης λοιπόν της ΕΚ μπορεί να περάσει τις διακοπές του, να αποσπαστεί από την επιχείρησή του και να παρέχει τις υπηρεσίες του σε ένα άλλο Κράτος Μέλος διαμένοντας προσωρινά σε αυτό. Το δικαίωμα βέβαια αυτό δεν αναγνωρίζεται στους πολίτες χωρίς προϋποθέσεις. Για διάστημα μεγαλύτερο από τρεις μήνες χρειάζεται δε να ζητηθεί από τον υπήκοο «άδεια διαμονής» την οποία η Χώρα υποδοχής δύναται να αρνηθεί να παράσχει ή να ανανεώσει σε ορισμένες περιπτώσεις.

3. Επίσης, από την ιδιότητά του ως υπηκόου ενός Κράτους Μέλους, ένας πολίτης μπορεί να μετακινηθεί σε μία άλλη Χώρα της Ένωσης χωρίς διατυπώσεις, δεδομένου ότι δεν αποτελεί πλέον έναν οποιονδήποτε τουρίστα ή ταξιδιώτη: Που αναγνωρίζονται ορισμένες διευκολύνσεις και εγγυήσεις όσον αφορά αγορές ή ιδιωτικές συναλλαγές, ή ακόμα, την ιατρική περίθαλψη.

4. Ένας υπήκοος ενός Κράτους Μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει επίσης, το δικαίωμα να μεταβεί σε μία οποιαδήποτε άλλη Χώρα της για να εργασθεί. Οι όροι εργασίας είναι ίδιοι με αυτούς που ισχύουν για τους υπηκόους της Χώρας όπου εργάζεται όσον αφορά την αμοιβή, τις απολύσεις, καθώς επίσης και τα συνδικαλιστικά του δικαιώματα, την κοινωνική ασφάλιση και την φορολογία.

5. Ίση μεταχείριση ισχύει και στον τομέα της Παιδείας, μια και από την ιδιότητα ενός ατόμου ως υπηκόου ενός Κράτους Μέλους του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να σπουδάσει και να εκπαιδευτεί σε οποιαδήποτε άλλη Χώρα της Ένωσης. Για τα πτυχία αυτά η ΕΕ έχει φροντίσει να δημιουργήσει μηχανισμούς αναγνώρισής τους ώστε οι κάτοχοί τους να μπορούν να τα αξιοποιήσουν σε οποιοδήποτε Κράτος Μέλος της⁵.

6. Με τη συνθήκη του Maastricht, η αρχή της εθνικής μεταχείρισης εφαρμόζεται για πρώτη φορά στο πεδίο των πολιτικών δικαιωμάτων. Με το νέο άρθρο 8B(1) Συνθήκη αναγνωρίζεται σε όλους τους πολίτες της ΕΚ το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και ευρωπαϊκές εκλογές στην Χώρα υποδοχής σε ισότιμη βάση με τους υπηκόους της Χώρας αυτής. Ορισμένα Κράτη το έχουν ήδη εφαρμόσει όπως π.χ. το Βέλγιο, η Ολλανδία, ενώ στη Χώρα μας βάσει του άρθρου 102 Συντ. δεν απαιτείται η ελληνική υπηκοότητα για την άσκηση εκλογικών δικαιωμάτων στις δημοτικές εκλογές. Ωστόσο, προβλήματα παρουσιάστηκαν με την περίπτωση της Γαλλίας, η οποία δεν προσαρμόσθηκε πλήρως στις διατάξεις της Συνθήκης. Κι αυτό διότι μετά από συνταγματική τροποποίηση τα δικαιώματα αυτά δεν θα αφορούν τα αξιώματα δημάρχου και αντιδημάρχου μια και συνδέονται με την άσκηση εξουσίας (αρ. 55 Συνθήκη), κίνηση

5. Αυτό είχε συμβεί με την οδηγία 89/48 για τα διπλώματα ελάχιστης διάρκειας σπουδών 3 ετών (L. 19/89).

που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αποχή της Γαλλίας από τις υποχρεώσεις που υπαγορεύει η Συνθήκη του Maastricht⁶.

7. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, αναγνωρίζεται το δικαίωμα σε όλους τους πολίτες της ΕΕ να συμμετέχουν στις εκλογές του Κοινοβουλίου. Όπως είναι φυσικό, εάν ένας πολίτης ψηφίσει στη Χώρα υποδοχής, δεν έχει το δικαίωμα να ψηφίσει και στη Χώρα προέλευσής του.

β. Προστασία του Πολίτη

Όλα τα παραπάνω δικαιώματα, αναγνωρίζονται στον πολίτη της Ένωσης. Όπως ήταν φυσικό η Συνθήκη προβλέπει και προστασία του πολίτη από αυθαιρεσίες των κοινοτικών οργάνων. Ήδη, με τα άρθρα 173 και 175 της ΣυνθΕΟΚ ίσχυε το δικαίωμα της ατομικής προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Με τη Συνθήκη του Maastricht όμως και σύμφωνα με το άρθρο 8Δ, που παραπέμπει στις διαδικασίες των άρθρων 138Δ & Ε, ο πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα της αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (άρθρο 138) και της προσφυγής στο διαμεσολαβητή, ο οποίος είναι εξουσιοδοτημένος ώστε να παραλαμβάνει τις καταγγελίες όλων των πολιτών της Ένωσης αλλά και των φυσικών ή νομικών προσώπων που κατοικούν ή έχουν την καταστατική τους έδρα σε Κράτος Μέλος. Οι καταγγελίες αυτές μπορούν να αφορούν περιπτώσεις κακής διοίκησης των κοινοτικών οργάνων ή οργανισμών, εκτός από το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών τους καθηκόντων. Μπορούν, δε να επικαλούνται τα κοινοτικά θεμελιώδη δικαιώματα.

Εξ άλλου, στα περισσότερα Κράτη Μέλη αναφορικά με αυθαιρεσίες εθνικών διοικήσεων, οι πολίτες μπορούν να επικαλεσθούν στα εθνικά δικαστήρια θεμελιώδη δικαιώματα βάσει της ΕΣΔΑ.

Ως γνωστό, υπάρχει η πρόταση της δυνατότητας προσχώρησης της Κοινότητας σε αυτή τη Σύμβαση. Πολλοί μιλάνε ωστόσο και για αυτονομία του κοινοτικού συστήματος, με την θέσπιση ενός κοινοτικού καταλόγου. Το ζήτημα αυτό θα αναλυθεί στη συνέχεια της εργασίας.

γ. Κατάρτιση ενός καταλόγου θεμελιωδών δικαιωμάτων

Οι ιδρυτικές συνθήκες δεν περιλάμβαναν διατάξεις σχετικές με τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως η ελευθερία κυκλοφορίας των εργατών και η απαγόρευση οποιασδήποτε φύσεως διακρίσεις που συνδέεται με την υπηκοότητα και το φύλο. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη εισήγαγε για πρώτη φορά το Φεβρουάριο του 1986 σε κοινοτική συνθήκη τις πρώτες ρητές αναφορές στα θεμελιώδη δικαιώματα.

Από την πλευρά του, το δικαστήριο ανέπτυξε νομολογία που επιτρέπει την κάλυψη της απουσίας προστατευτικών κανόνων των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε κοινοτικό επίπεδο, αποδίδοντας τον χαρακτήρα γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου στα θεμελιώδη δικαιώματα όπως εγγυάται η ΕΣΔΑ και όπως απορρέουν από τις κινές συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών Μελών.

Ωστόσο προκειμένου να καλυφθούν τα κενά και οι διαφορές ερμηνείας που γίνονται να υπάρξουν μεταξύ του Δικαστηρίου και των οργάνων ελέγχου της ΕΣΔΑ οσον αφορά το εύρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεδομένου ότι οι νομοθετικές κοινοτικές πράξεις διαφεύγουν των μηχανισμών ελέγχου της ΕΣΔΑ το 1990 η Ευρωπαϊκή Επι-

6. Χριστοδουλίδης-Στεφάνου, σελ. 103.

Greek and International TRANSPORT

Ελλάς και διεθνείς μεταφορές

Εκδότης: Ιω. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Αθήναι, τ. 157/Ιούλιος/1998

τροπή ζήτησε από το Συμβούλιο να της παράσχει εντολή διαπραγμάτευσης καθιστώντας κατά αυτόν τον τρόπο δυνατό τον καθορισμό των λεπτομερειών προσχώρησης της ΕΚ στην ΕΣΔΑ.

Εξαιτίας των τεχνικών προβλημάτων που προέκυψαν το Συμβούλιο ζήτησε τη γνώμη του Δικαστηρίου το οποίο ενέκρινε ότι είναι αναγκαία η αναθεώρηση της Συνθήκης προκειμένου να καταστεί δυνατή η εν λόγω προσχώρηση.

Έτσι, αν και υποστηρίχθηκε ότι η προσχώρηση της Κοινότητας θα αποτελούσε ένα τρόπο γεφύρωσης μεταξύ των δύο συστημάτων και άρσης του δυϊσμού, η δυσκολία στην εφαρμογή, καθώς και προβλήματα πολιτικής φύσης, για παράδειγμα το ενδεχόμενο να προσδιορίζεται η τύχη της ΕΚ από μία σειρά Κρατών τα οποία βρίσκονται εκτός αυτής, οδηγούν προς άλλες λύσεις. Κατά καιρούς λοιπόν προτάθηκε η αναγνώριση ειδικών δικαιωμάτων στους πολίτες, καθώς και το να προχωρούσε η κοινότητα με τον γνωστό τρόπο του ΔΕΚ⁷.

Με τη θέσπιση της ιθαγένειας στην ΕΕ και τη καθιέρωσή της ως έναν από τους πέντε θεμελιώδεις στόχους της, σύμφωνα με το άρθρο Β της Συνθήκης, επανήλθε στο προσκήνιο το θέμα της κατάρτισης ενός κοινοτικού καταλόγου των θεμελιωδών δικαιωμάτων του πολίτη της Ένωσης.

Η πρόταση αυτή, ως εναλλακτική λύση για τη διεύρυνση των δικαιωμάτων του πολίτη στην ΕΚ είχε γίνει και παλαιότερα με ψήφισμα του Κοινοβουλίου της 16.11.1977 και με το άρθρο 4 παρ. 3 του σχεδίου Συνθήκης για την ΕΕ που προέβλεπε την υιοθέτηση μίας διακήρυξης για τα θεμελιώδη δικαιώματα, το οποίο και εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο με τελικό αποτέλεσμα όμως την υιοθέτηση δικής του διακήρυξης δίχως δεσμευτική ισχύ.

Τα δικαιώματα που αναφέρονται στα 28 άρθρα της Διακήρυξης, είναι τα εξής:

Αξιοπρέπεια, δικαίωμα στη ζωή, ισότητα ενώπιον του νόμου, ελευθερία σκέψης, ελευθερία γνώμης και ενημέρωσης, ιδιωτική ζωή, προστασία της οικογένειας, ελευθερία κυκλοφορίας, δικαίωμα ιδιοκτησίας, ελευθερία του συνέρχεσθαι, ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, επαγγελματική ελευθερία, συνθήκες εργασίας, συλλογικά κοινωνικά δικαιώματα, κοινωνική προστασία, δικαίωμα παιδείας, η αρχή της δημοκρατίας, δικαίωμα πρόσβασης στις πληροφορίες, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, το μη δις δικάζειν, η μη αναδρομικότητα, το δικαίωμα του αναφέρεσθαι, το περιβάλλον και η προστασία του καταναλωτή.

Τέλος, σημαντικότατο άρθρο αποτελεί το αρ. 22 που καταργεί ρητά τη θανατική ποινή (12.4.1989, βάσει Έκθεσης του De Gucht)⁸.

7. «Εξελίξεις και προοπτική της Ευρωπαϊκής Προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Ροζάκης-Δίπλα, σελ. 4.

8. Άλλα στοιχεία βλ. στο: Κ. ΓΕ. Αθανασόπουλος, Ι. Βλάσης, Β. Δελιθέου: Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόμ. Α' Αθήναι, 1996.

**ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**REVUE DE DECENTRALISATION, D' ADMINISTRATION
LOCALE ET DE DEVELOPPEMENT REGIONAL**

**REVIEW OF DECENTRALIZATION, LOCAL
GOVERNMENT AND REGIONAL DEVELOPMENT**

*

Τριμηνιαία Επιστημονική Έκδοση
Edition scientifique trimestrielle
Quartely scientific review

*

Έτος ιδρύσεως 1995 μ.Χ.

*

Τεύχος / Numéro / Issue 13/1998
Ιούλιος/Αύγουστος/Σεπτέμβριος 1998

*

Ιδιοκτήτης / Propriétaire / Owner

KENTRO EPIMORΦΩΣΗΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Αστική μη κερδοσκοπική Εταιρεία

**CENTRE DE FORMATION DES ETUDES DE RECHERCHE ET DU
DEVELOPPEMENT**
Société civile sans but lucratif

CENTER OF EDUCATION RESEARCH AND DEVELOPMENT
Civil not lucrative Association

*

Υπεύθυνος κατά τον νόμο, Εκδότης /Editeur/Editor
Καθηγητής Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Prof. Const. GE. ATHANASSOPOULOS

*

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Καθηγητής **Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**
Responsable Scientifique: Professeur **Const. GE. ATHANASSOPOULOS**
Scientific Responsible: Professor **Const. GE. ATHANASSOPOULOS**

*

Σύμβουλος Έκδοσης
**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ,
ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**
Conseiller d' édition
**CENTER HELLENIQUE DE DECENTRALISATION,
D' ADMINISTRATION LOCALE ET DE DEVELOPPEMENT REGIONAL**
Edition Counsellor
**HELLENIC CENTER FOR DECENTRALIZATION, LOCAL
GOVERNMENT AND REGIONAL DEVELOPMENT**

Διευθύνεται υπό Συντακτικής Επιτροπής εκ Καθηγητών Πανεπιστημίου και
Ειδικών Επιστημόνων

Dirigée par Comité de rédaction de Professeurs d' Université et de
Scientifiques Spécialisés

Directed by Edition Board of University Professors and Specialized Scientists

*

Τιμή τεύχους: 3.000 δραχ. Συνδρομές ετήσιες: Φιλίας: 100.000 δραχ. Δημοσίων
Υπηρεσιών, Ν.Π.Δ. και Ι.Δ., Δήμων, Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, Τραπεζών,
Εταιρειών: 50.000 δραχ. Ιδιωτών: 10.000 δραχ. Φοιτητών: 5.000 δραχ.

Εξωτερικού: US \$ 100

Prix: 3.000 drs. Abonnements: Prix d' ami: 100.000 drs. Services Publics, Personnes
Morales de Droit Public ou Privé, Communes, Administrations Départementales,
Banques, Sociétés: 50.000 drs. Individuels: 10.000 drs. Etudiants: 5.000 drs.

Etranger: US \$ 100

Price: 3.000 drs. Subscriptions: Friendship: 100.000 drs. Public Services,
Legal Persons of Public or Private Law, Communities, Prefecture
Administrations, Banks, Societies: 50.000 drs. Individuals: 10.000 drs.

Students: 5.000 drs. Abroad: US \$ 100

*

Υπεύθυνος Τυπογραφείου

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.Ε.Β.Ε.

Χαλκοκονδύλη 35, Τηλεφ. Κέντρο: 5242177, 5226641, FAX: 5232409

*

Οι αναγγελίες εντός πλαισίου των νέων εκδόσεων αποτελούν φιλική
προσφορά του Περιοδικού προς τους Συγγραφείς τους

*

Βάσει του Ν. 2121/1993 και των σχετικών κανόνων του Διεθνούς Δικαίου απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή η αναπαραγωγή (ολική ή μερική) με όποιον δήποτε τρόπο και με όποιο δήποτε μέσο των κειμένων του παρόντος, χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια του εκδότη.

Toute reproduction d' un extrait quelconque de cette Revue, par quelque procédé que ce soit, et notamment par photocopie ou microfilm, est strictement interdite.

The whole of the material appearing in this Review is a copyright and may not be reproduced in whole or in part without the permission of the Editor.

*

Διεύθυνση / Adresse / Address

Ίμβρου 6, 11257 Αθήναι, τηλ.: (01) 8647120, fax: (01) 8658868

IMVROY 6, GR - 11257, ATHENES / ATHENS, teleph.: (01) 8647120,

fax: (01) 8658868

*

ISSN 1106-91-71